

ՀՏԴ 371.31:74

Մարինե Գասպարյան
ԱրՊՀ կերպարվեստի ամբիոնի դասախոս

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐԻ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԿԱՐՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՈՒ ՀՄՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ԲՆՈՒՅԹԸ ԿԵՐՊԱՐՎԵՍՏԻ ՊԱՐԱՊՍՈՒՆՔՆԵՐԻՆ

Հոդվածում լուսարանվում է դպրոցականների ստեղծագործական կարողությունների ու հմտությունների զարգացման մի քանի առանձնահատկություններ կերպարվեստի ու գրականության զուգակցված ուսուցման պայմաններում: Անդրադարձ է կատարվում թեմատիկ նկարչությանն ու գրական երկերի նկարազարդումներին:

Марине Гаспарян
кафедра изобразительного искусства АрГУ

СУТЬ ФОРМИРОВАНИЯ У ШКОЛЬНИКОВ ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ И НАВЫКОВ НА УРОКАХ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА

В статье анализируются основные особенности развития творческих навыков и способностей в условиях использования возможностей межпредметных связей изобразительного искусства и литературы. Особое внимание уделяется тематическому рисованию и иллюстрированию литературных произведений.

Marine Gasparyan
Chair of Fine Arts , ASU

THE ESSENCE OF THE FORMATION OF CREATIVE ABILITIES AND SKILLS OF PUPILS AT THE FINE ARTS LESSONS

The article highlights development of creative abilities and skills training combined with features of the fine arts and literature. Special attention is paid to thematic drawing and the illustrations of the literary works.

Ժամանակակից դպրոցը կրթական ու դաստիարակչական բարդ ու դժվարին գործունեությամբ իրագործում է չափազանց կարևոր գործառույթ՝ դպրոցականների ստեղծագործական կարողությունների ու հմտությունների զարգացման դերակատարություն: Եվ դա միանգամայն հասկանալի է, քանի որ դպրոցականների առաջատար գործունեությունը ուսումն է, և հատկապես ուսումնական գործընթացում են զարգանում սովորողների մտածողությունը, հիշողությունը, երևակայությունն ու ստեղծագործական ձիրքերն ու իմացական հետաքրքրությունները:

Այս առումով հանրակրթական դպրոցում դասավանդվող առարկաների համակարգում կարևոր դեր է կատարում նաև «կերպարվեստ» առարկան, որի պետական ծրագրերն առաջադրում են սովորողների մեջ ձևավորել բնօրինակից, հիշողությամբ, պատկերացմամբ ու երևակայությամբ նկարելու ունակություններն ու հմտություններ: Այն ենթադրում է սեր և հետաքրքրություն դաստիարակել արվեստի ու գեղեցիկի նկատմամբ, ստեղծագործական վերաբերմունք դրսևորել ցանկացած երևույթի հանդեպ և ամենակարևորը՝ զարգացնել սովորողների ստեղծագործելու ունակությունները:

Վերոհիշյալ խնդիրների լուծման համար, ինչպես նշում է մանկավարժագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր Լ.Ս.Ներսիսյանը. „Կերպարվեստի դպրոցական ծրագրով նախատեսվում են հիմնականում չորս տիպի պարապմունքներ՝ բնօրինակից նկարչություն, թեմատիկ նկարչություն, դեկորատիվ նկարչություն, գրույցներ արվեստի մասին: Այդ պարապմունքներից յուրաքանչյուրը յուրովի է նպաստում դպրոցականների ստեղծագործական կարողությունների ու հմտությունների զարգացմանը, նայած նկարչության ընձեռած որ տիպերից է օգտվում դպրոցականը„:/3,65/:

Ըստ մեր դիտարկումների՝ բնության տեսարաններ, կենդանիներ, մարդիկ, իրեր կամ դրանց խմբեր / նատյուրմորտներ/ և այլ պարագաներ հիշողությամբ նկարելու հիմնական միտումը նմուշին՝ բնօրինակին, առավել մոտ պատկերների վերստեղծումն է, որի արդյունքում ավելի մեծ ակտիվությամբ զարգանում է սովորողի հիշողությունը: Ըստ պատկերացման նկարելու դեպքում դպրոցականն ավելի ազատ է տարածական և այլ պատկերացումների մեջ: Ստեղծվում են ազատ կոմպոզիցիաներ, երևույթները դրվում նոր համադրությունների մեջ շեշտելով օբյեկտների էական կողմերը:

Հետազոտությունները ցույց են տվել /հետզոտությունները կատարվել են Ստեփանակերտի համար 1,2,7 դպրոցներում/, որ երևակայությամբ նկարելիս հիմնական միտումը նոր մտապատկերների ստեղծումն է, որն էլ անկասկած տանում է սովորողների ստեղծագործական կարողությունների զարգացմանը: Այն ապագայում ավտոմատացման արդյունքում վեր ածվում է հմտությունների: Կերպարվեստի մեթոդիկայի լավագույն գիտակ Վ.Ս.Կուզինը իրավացիորեն մատնանշում է. „Պատկերացմամբ ու երևակայությամբ նկարելուն հատկացվող

կերպարվեստի պարապմունքները նպաստում են սովորողների ստեղծագործական ձիրքերի դրսևորմանը, նրանց մեջ մշակելով գննելու, կյանքում գեղեցիկը նկատելու, առարկաների ու երևույթների մանրամասները երևակայության ուժով համակցելու և ստեղծագործական նոր մտահղացումներ ձևավորելու գործընթացին,; /2,117/:

Հիմնախնդրի վերաբերյալ գիտական գրականության ուսումնասիրություններն ու կերպարվեստի դասավանդման առաջավոր փորձը ցույց են տալիս, որ դպրոցականների ստեղծագործական կարողությունների ու հմտությունների զարգացմանը մեծապես նպաստում են առանձնապես ազատ թեմայով նկարչական պարապմունքները: Ուրախալի է, որ մեր դպրոցականներին հետաքրքրում են ոչ միայն հայրենի բնությունը, բուսական ու կենդանական աշխարհը, այլև մեր կյանքի գրեթե բոլոր բնագավառները՝ աշխատանքային, խաղային, իսկ առավել շատ՝ մեր Հայրենիքի պաշտպանության և անվտանգության թեմաները:

Մարդու հոգին լցվում է հպարտությամբ, երբ մեր դպրոցների սովորողների ստեղծագործական ցուցահանդեսներում տեսնում է թեմատիկ հարուստ բովանդակությամբ նկարներ, որոնցում արտացոլված են մեր բանակի առօրյան, դիրքում գտնվող զինվորականը կամ կյանքը հայրենիքին նվիրաբերող երիտասարդի հերոսական կերպարը:

Կերպարվեստի դպրոցական ծրագրով նախատեսվում են նաև հեքիաթների, առակների, գրական երկերի նկարագրողումներ: Մեր գիտափորձերի ու դիտարկումների ընթացքում նկատել ենք, որ կրտսեր և միջին դպրոցական տարիքի սովորողներից շատերը մեծ հաճույքով են նկարագրում հատկապես հեքիաթները, որը մեծապես նպաստում է նրանց ստեղծագործական երևակայության ու ֆանտազիայի զարգացմանը: Հատկանշական է հատկապես այն իրողությունը, որ հեքիաթներ ու գրական երկեր նկարագրողելիս դպրոցականները նկարելու համար ընտրում են հատկապես իրենց դուր եկած հերոսների գործողությունները պատկերող դրվագներ: Ըստ որում, նկարագրողելու համար նրանք մի քանի անգամ կարդում են այս կամ այն հեքիաթը կամ գրական երկը, որը և մեծ հնարավորություն է ընձեռում ուսուցչին՝ իրականացնելու և օգտագործելու կերպարվեստի ու գրականության միջառարկայական կապերը:

Այսպես օրինակ, Ստեփանակերտի համար 7 հիմնական դպրոցի աշակերտ Վարդան Ղալայանը Ղազարոս Աղայանի „Անահիտը“, հեքիաթը ձևավորելու համար երեք անգամ կարդացել է այն և ընտրել համապատասխան դրվագներ՝ Անահիտը աղբյուրի մոտ, Վաչագանի և Անահիտի հանդիպումը, Վաչագանը գերության մեջ, Վաչագանի գործած գորգը, Անահիտի գրոհը և այլն:

Ստեփանակերտի համար 1 հիմնական դպրոցի 5-րդ դասարանի աշակերտուհի Նարինե Բաբայանը Ա. Պուշկինի „Ոսկե ձկնիկը“, նկարագրողելու համար այն կարդացել է չորս անգամ և այն հարցին, թե ինչու է այդքան շատ կարդացել, զարմացավ. «Բա ոնց պատկերացնեմ՝ ինչ եմ նկարելու»: Եվ նա, նկարչի աչքով կարդալով հեքիաթը, ձկնիկը պատկերել էր ոսկեգույն թագով: Մեր հարցին, թե ինչու է այդպես նկարել, ոգևորված պատասխանեց. «Չեմ որ ոսկե ձկնիկը ծովերի թագուհին է, իսկ թագուհին կարո՞ղ է առանց թագի լինել»:

Նույն 7-րդ դպրոցի աշակերտ Վարդան Ղալայանը, որը հաճախում է նաև „Թումո“, կենտրոն և զբաղվում է ռեժիսորական, ստեղծագործական ակտիվ գործունեությամբ, որոշեց նկարահանել Ա. Պուշկինի նույն „Ոսկե ձկնիկը“, որն իր յուրատիպությամբ գերեց բոլորին: Ի դեպ նա որոշել էր ձկնորսի կնոջը ներկայացնել ոչ հանրահայտ աչքածակությամբ, այլ ավելի խելամիտ ու ձկնիկին ավելի լուջ պահանջներ ներկայացնող: Իսկ ամենահետաքրքրականն այն էր, որ ձկնորսի „մողեռն“, ու խելացի տիկինը ոսկե ձկնիկից պահանջում է ճանաչում ու անկախություն պարգևել Արցախին:

Ֆրանսիացի հայտնի մանկավարժ, հոգեբան Պիաժեն, քննության առնելով միջառարկայական կապերի հոգեբանական հիմնահարցերը, գրում է. «Մատնանշենք նաև, որ երեխաները հեքիաթներ ու գրական երկեր կարդալիս ու նկարագրողելիս իրենց դնում են երկի հերոսի տեղ, մտքում գործում նրա հետ միասին, իսկ դա ինքնին ստեղծագործական ու երևակայական ակտիվ աշխատանք է»:/5,25/:

Բերված օրինակների վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ դպրոցականները ոչ միայն հնարավորություն են ստանում միջառարկայական կապերի օգտագործմամբ, տվյալ դեպքում օգտվելով գրականության ու կերպարվեստի ընձեռած հնարավորություններից, զարգացնելու իրենց ստեղծագործական կարողություններն ու հմտությունները, այլև ունենում են բարոյագեղագիտական ապրումներ, կշռադատում արտացոլվող հերոսների արարքներն ու գործողությունները, մտովի պատկերացնում, թե իրականում իրենք ինչպես կգործեին, եթե լինեին տվյալ հերոսի փոխարեն, որը չափազանց անհրաժեշտ ու արժեքավոր է աճող սերնդի բարոյական կերպարի ձևավորման համար:

Հողվածի շրջանակում հնարավոր չէ ընդգրկուն անդրադարձ անել ուսումնասիրվող օբյեկտի բոլոր անհրաժեշտ մանրամասներին, ուստի համառոտ շեշտվեցին դպրոցականների ստեղծագործական կարողությունների ու հմտությունների զարգացմանը նպաստող՝ կերպարվեստի ու գրականության ընձեռած հնարավորությունների միայն մի քանի առանձնահատկությունները: Մասնավորապես, նշվեց, որ դպրոցականների ստեղծագործական կարողությունների ու հմտությունների զարգացմանը մեծապես նպաստում են թեմատիկ նկարչությունը, կերպարվեստի ու գրականության զուգակցված ուսուցումը, հեքիաթների ու գրական այլ ստեղծագործությունների նկարագրողումները, ինչպես նաև ուսուցման ժամանակակից մեթոդների ու տեխնոլոգիաների կիրառումը:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Աղամիրյան Ժ. Մանկական նկարչական պատկերասրահ, Մ. 1979, 192 էջ:
2. Կուզին Վ.Ս. Կերպարվեստը և նրա դասական դարձման մեթոդիկան, Մ. 1998, 265 էջ:
3. Ներսիսյան Լ.Ս., Ներսիսյան Ս.Ս., Գյուլմիսարյան Ե. Ձեռնարկ ուսուցչի համար, 1-4 դասարաններ, Ե. 2008, 68 էջ:
4. Ներսիսյան Լ.Ս, Գյուլմիսարյան Ե. Հանրակրթական դպրոցի ծրագիր կերպարվեստից, 1-7 դասարանների համար, Ե., 2000, 65 էջ:
5. Պիաժե, Միջառարկայական կապերի հոգեբանություն, 1966, 40 էջ:
6. Պետրոսյան Մ. Մեթոդական ցուցումներ, Կերպարվեստ, Ե., 2015:
7. Պետրոսյան Ա. Միջառարկայական կապեր, հասարակագիտություն, մաթեմատիկա, բնագիտություն, Մանկավարժական միտք, 2016, 1-2, 79-87 :